TÜRK HALK ÇALGILARI -1-
SATAER (SETAR-SİTAR)

Murat KARABULUT*

Ülkemizde henüz pek fazla bilinmeyen bilim dallarından birisi de Organoloji (Çalgıbilimi)' dir. Türk Organolojisi sahasında geçmişte ve günümüzde yeterli ilmî araştırmaların yapılmadığı görülmektedir. Mahmut Ragıp Gazimihal, Prof. Dr. Bahaeddin ÖGEL, Etem Ruhi ÜNGÖR, Güner ÖZKAN, Laurence PICKEN gibi sayılı bir kaç kişinin bu alanda çalışmalar yaptığı bilinmektedir. Zengin bir çalgı koleksiyonuna sahip Türk Organolojisi için bu çalışmalar yeterli görülmemelidir.

1988 yılı ekim ayında Ankara'da Kültür Bakanlığı Millî Folklor Araştırma Dairesi Başkanlığı tarafından açılan bir sergide 220 adet halk çalgısı sergilenmiştir. Bir o kadar çalgının varlığı ise tespit edilmiştir. Varlığı tespit edilen çalgıların çoğu yurt dışında yaşayan soydaşlarımız tarafından kullanılmaktadır.

Yeterli araştırmaların yapılması halinde bir çok halk çalgısı daha Türk Organolojisi sahasına kazandırılacaktır. İşte bunlardan bir tanesi Sataer'dir.

Halk arasında yüzyıllardır kullanılan eski bir çalgıdır. Takriben 10. asır ile 12. asır arasında bugünkü dolan rebabı ile Türklerin en eski çalgısı olan kopuz sataer'ın temelini oluşturan çalgılardır. Sataer sözcüğü Farsçadan alınmıştır. Farsçada Sa-üç, kar-tel manasındadır. Ama sataer üç telli değildir. 18. asır ortalarında Çin Hanedanlığı döneminde sarayda gösteri yapan Türkistan ekibi bu alete sataer demişler. Bu sataer ile şimdiki sataer hemen hemen birbirinin aynısıdır. Ayrı olan tarafı 9 telli oluşudur. Bunun iki teli ipek yedi teli çelik tel olmasıdır. Çalınırken tezene, pena mızrap veya parmağa bir şey takılarak çalınır. Sataer hem yayla hem de elle çalınabilmektedir.

Sataer genellikle nar ağacından yapılmaktadır. Uzunluğu 140 cm civarındadır. Teknesi bir sandığı andırmaktadır. Göğsü çeşitli ağaçlardan (kestane, maun v.b) yapılmaktadır. Perdeler ipek iplik telle bağlanmaktadır. Alette önemli olan ana çelik teldir. Sanki bu tel aleti kumanda etmektedir. 8 ile 12 arasında çelik teli vardır.
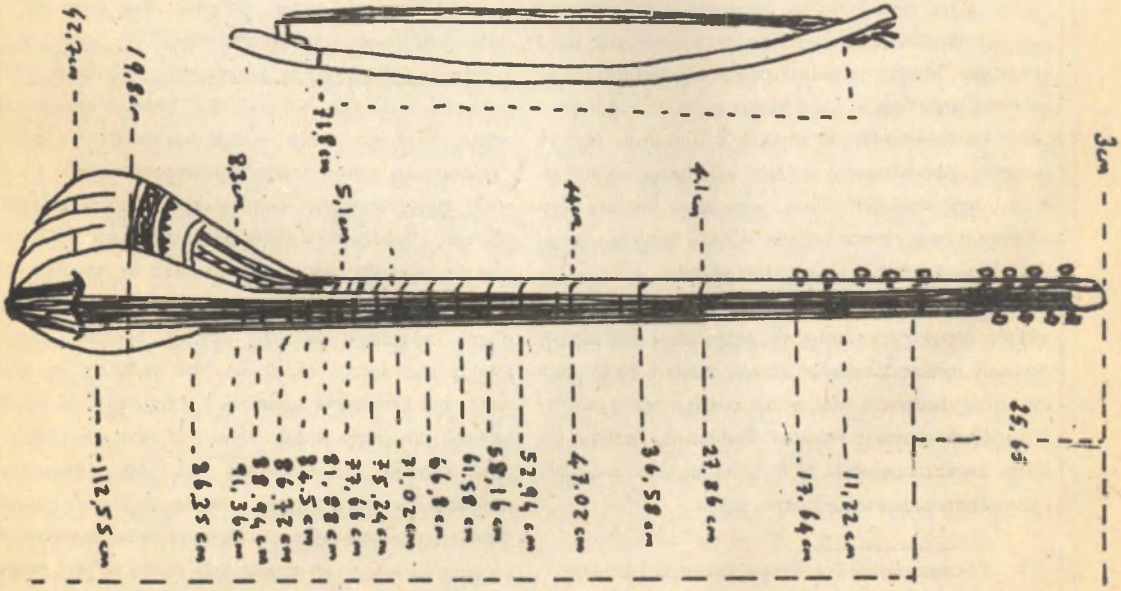
Sataer ölçüleri şekilde verilmektedir.